

راه کارهای تشویق دختران نوجوان به حجاب در دین مبین اسلام

زینب عالم زاده انصاری^۱

معصومه رستگارسب^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

چکیده

یکی از نیازهای حقیقی بشر در زمینه های تربیتی، دینی، اخلاقی و فرهنگی مسئله حجاب است. حجاب سنگر سعادت و رستگاری زنان جامعه است که دین اسلام از آن به عنوان یک ضرورت یاد کرده است. در این میان دختران نوجوان در مرحله حساس تری نسبت به سایر اقشار جامعه قرار دارند، چون اگر در این سن گرایش به حجاب ایجاد شود، مسلماً تأثیر آن عمیق تر و پایبندی به حجاب در افراد بیشتر خواهد بود. این پژوهش به روش توصیفی و از منابع کتابخانه ای بهره گرفته است. یافته های پژوهش حاکی از این است راهکارهای علمی شامل هنجارسازی حجاب در جامعه اسلامی، تقویت فرهنگ غیرت در مردان، تقویت حس غرور در دختران نوجوان، باطن گرایی و سیرت گرایی به جای صورت گرایی، تقویت احساس مسئولیت در والدین، مربیان و معلمان بررسی شده است. راهکارهای عملی نساز شامل تشویق دختران نوجوان به حجاب به دو بخش تشویق غیرمادی و تشویق مادی تقسیم می شود که در تشویق غیرمادی به بررسی الگوسازی برای حجاب، محبت کردن، معاشرت با دوستان، خانواده ها و افراد مقید به رعایت حجاب، شرکت در مجالس مذهبی، فعالیت های علمی- فرهنگی و هنری در زمینه تشویق به حجاب، استفاده از قصه، داستان و شعر و در تشویق مادی به برگزاری جشن تکلیف برای دختران نوجوان و هدیه دادن به آنها اشاره شده است.

کلیدواژه ها: راه کار، حجاب، پوشش، دختران نوجوان، دین اسلام

۱. طلبه سطح ۳، موسسه آموزش عالی حوزوی الزهرا (س) دزفول Az91422090@gmail.com

۲. مدرس آموزش عالی حوزوی الزهرا (س) دزفول rstg93@gmail.com

مقدمه

از آفرینش انسان سالیانی بی‌شمار گذشته و از هبوط آدم و حوا و ورود آنان به زمین و انتخاب پوششی که بدن هایشان را بپوشاند نیز سالیانی که هنوز به شمار نیامده می‌گذرد. قصه حجاب و پوشش با داستان خلقت انسان که ابتدا لباسی بهشتی داشت و پس از هبوط از بهشت به برگ درختان پناه آورد و با پوشیدن، این نیاز فطری‌اش را برآورده ساخت، پیوندی ناگسستنی دارد. ظهور ادیان الهی و تشریع حکم حجاب نیز برای این نیاز فطری چارچوبی مشخص کرد و محدوده ارتباط با محرم و نامحرم و مرزها را تبیین نمود.

در ایران باستان و در میان قوم یهود و احتمالاً در هند حجاب وجود داشته است و از آنچه در قانون اسلام آمده سخت‌تر بوده است. اما در جاهلیت عرب حجاب وجود نداشته است و به وسیله اسلام در عرب پیدا شده است (مطهری، ۱۴۰۰، ص ۱۹).

ویل دورانت در کتاب تاریخ تمدن راجع به قوم یهود و قانون تلمود می‌نویسد: اگر زنی به نقض قانون یهود می‌پرداخت، چنان‌که مثلاً بی‌آنکه چیزی بر سر داشت به میان مردم می‌رفت و یا در شارع عام نخ می‌رشت یا با هر سخنی از مردان درد دل می‌کرد، یا صدایش آن قدر بلند بود که وقتی در خانه‌اش تکلم می‌نمود، همسایگانش می‌توانستند صدای او را بشنوند، در آن صورت مرد حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد (دورانت، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۳۰). اما مساله حجاب از مسائل مهم دین اسلام است و قرآن کریم این حکم را به نحو مطلوب تبیین و سیره قرآنی معصومین علیهم‌السلام، آن را به بهترین شکل به منصفه ظهور رسانده است.

این موضوع به ویژه برای زنان مورد تاکید است. برای اینکه حجاب در بین زنان نهادینه شود، باید از دوران نوجوانی دختران با حجاب آشنا شوند و با آن انس گیرند و مهم‌ترین راه برای علاقه‌مند کردن دختران نوجوان به حجاب استفاده از ابزار تشویق است.

باتوجه به وضعیت جامعه کنونی و تبلیغات گسترده‌ای که برضد حجاب صورت گرفته است، مسئله حجاب مورد توجه نویسندگان و پژوهشگران قرار گرفته است.

از جمله اینکه: ابراهیم شفیع سرستانی (۱۳۹۱) در کتاب "آیین برنامه سازی درباره فرهنگ عفاف و حجاب" می نویسد: اگر نهاد خانواده و آموزش و پرورش رسالت و مسئولیت خود را در این زمینه به خوبی انجام دهند، می توان امیدوار بود که نسل های بعدی چنان که شایسته است به این باورها، هنجارها و ارزش ها پایبند باشند. در موضوع فرهنگ عفاف و حجاب نیز این قاعده کلی پابرجاست و بی تردید اگر خانواده ها، معلمان و مربیان در این زمینه احساس مسئولیت کنند، این فرهنگ به خوبی به نسل های بعدی منتقل می شود. محمد محمدی ری شهری (۱۳۹۰) در کتاب "جشن تکلیف" می نویسد: هرچیزی که خدا و فرمان او را به انسان و جامعه انسانی نشان دهد از شعائر الهی محسوب شده، بزرگداشت آن، بزرگداشت خدا و بی اعتنایی به آن بی اعتنایی به پروردگار خواهد بود. لحظه به تکلیف رسیدن انسان از شعائر الهی، بلکه از بزرگ ترین آنها است. ملکی گلندوز (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان "شیوه های تربیتی و آموزش های خانواده پیرامون نهادینه کردن و حفظ حجاب و عفاف در کودکان و نوجوانان" می نویسد: والدین باید با زمینه سازی، فضا سازی، الگودهی به درونی نمودن ارزش ها و فرائضی چون حجاب اقدام نمایند. نیل چی زاده (۱۳۸۵) در مقاله ای با عنوان "رویکردی قرآنی به گونه ها و مدل های برتر و نازل حجاب" می نویسد: حجاب قرآنی دارای ابعاد و شاخص های پنجگانه است: حجاب نگاه، حجاب گفتار، حجاب رفتار، حجاب فیزیکی بدن و حجاب قلب. حال آنکه بنابر باور غلط، حجاب صرفاً به پوشش فیزیکی بدن اطلاق می شود. هرگاه چهار بُعد اولیه در حداقل مورد نظر شریعت ناب و در حد یک هنجار اجتماعی رعایت شود، به حجاب نازل دست یافته ایم و هرگاه ابعاد پنجگانه به نحوی فراگیر و یکپارچه با مشخصات تمام و کمال قرآنی اش جامه عمل بپوشد، برترین نوع پوشیدگی رخ می نماید.

کلی گویی و بیان نکردن جزئیات در مورد راه کارهای تشویق نوجوانان به حجاب، نویسندگان را بر آن داشت تا به طور خاص و ویژه درباره این راه کارها در دین مبین اسلام بپردازد. این پژوهش در دو بخش اصلی راه کارهای علمی و عملی تشویق نوجوانان به حجاب در اسلام می پردازد و به دنبال این مسئله است که راه کارهای تشویق دختران نوجوان به حجاب در دین مبین اسلام کدام است؟

مفهوم‌شناسی

۱. تشویق

تشویق در لغت به معنای آرزومند کردن و آرزومند گردانیدن و یا کسی را برانگیختن یا به شوق آوردن کسی است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۴، ص ۳۰۲)؛ و در اصطلاح یکی از شیوه‌های موثر در فرآیند تربیت اجتماعی افراد شیوه تشویق رفتار و عملکرد مطلوب آنها به منظور تکرار و تثبیت آن عمل و رفتار می‌باشد (اناری نژاد، ۱۳۸۶، ص ۱۸۳).

تشویق اقسام گوناگونی دارد: تشویق مادی یا غیرمادی است. تشویق مادی آن است که برای ایجاد انگیزه در مربی برای تداوم در رعایت حجاب برایش مثلاً هدیه بخریم. تشویق غیرمادی آن است که به او محبت کنیم، و با روش‌های غیرمستقیم، نوجوان را به رعایت حجاب ترغیب نماییم (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۱۳۲).

یکی از روش‌های قرآن کریم ایجاد انگیزه و رغبت در افراد صالح و برقراری موازنه میان عمل و پاداش است. عوامل ایجاد انگیزه در قرآن کریم متعدد است. گاه از طریق وعده و پاداش فراوان و چندین برابر عمل فرد رابه انجام کار نیک تحریک می‌کند. گاه از طرق تعلیمات عمیق دینی و اسلامی انسان را چنان صالح و متقی بار می‌آورد که خود به دنبال کارهای با ارزش می‌رود و جز کسب رضایت خدا نمی‌اندیشد. در زمینه پاداش‌های اخروی اعمال نیک انسان، لسان آیات متفاوت است (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۶، ص ۵۵-۵۶). در برخی از آیات آمده است: (وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ) (انعام، آیه ۶۰)

و اوست کسی که شبانگاه روح شما را [به هنگام خواب] می‌گیرد و آنچه را در روز به دست آورده‌اید می‌داند سپس شما را در آن بیدار می‌کند تا هنگامی معین به سرآید آنگاه بازگشت شما به سوی اوست سپس شما را به آنچه انجام می‌داده‌اید آگاه خواهد کرد. در برخی دیگر از آیات تعبیر (اضعافاً کثیره: چندین برابر) (روم، آیه ۳۰) دارد. برخی نیز پاداش هفتصد برابر و بی حساب ذکر می‌کنند. این تفاوت‌ها در میزان پاداش الهی بیانگر آن است، که اجر و جزای اعمال براساس درجه اخلاص و نیت انسان تعیین می‌شود.

یعنی هر اندازه کیفیت اعمال بالاتر باشد، پاداش بیشتر خواهد بود.

همچنین ائمه معصومین علیهم السلام از تشویق یاران خود، به عنوان یکی از راه‌های ترغیب آنان به انجام کارهای نیک استفاده می‌کردند. از جمله امیرالمومنین علیه السلام در نامه خود به مالک اشتر می‌فرماید "همواره آنان را تشویق کن و کارهای مهمی که انجام داده‌اند، برشمار. زیرا یادآوری کارهای ارزشمند آنها شجاعان را برمی‌انگیزاند و ترسوها را به تلاش وامی‌دارد" (دشتی، ۱۳۸۶، نامه ۵۳). براین اساس، تایید و تشویق کارهای مطلوب، به منظور ایجاد انگیزه در افراد از روش‌هایی است که در آیات و روایات استفاده می‌شود و نقش اساسی در تربیت دینی دارد.

۲. نوجوان

نوجوان در لغت به معنای انسانی که تازه پا به مرحله جوانی گذاشته است. (معین، ۱۳۵۱، ص ۳۴۸) و در اصطلاح براساس یافته‌های روان‌شناختی، نوجوانی مرحله‌ای در چرخه تحول روانی است که پس از کودکی به وقوع می‌پیوندد و دوره تغییرات عمیق و واقعاً به منزله دگرگون شدن است (هنری پاول، ۱۳۹۹، ص ۸۴). نوجوانی و به خصوص سال‌های اول آن، قبل از هرچیز دوران تغییرات جسمانی، جنسی، روانی، و نیز تغییر در الزامات اجتماعی است. علاوه بر تغییر یافتن، نوجوان برای مواجه شدن با مسائل زندگی نیز مجهز می‌شود؛ تغییرات فیزیولوژی و بروز آثار و صفات جنسی ثانویه تنها اتفاق دوران نوجوانی نیست. تحولات و تظاهرات روانی هم در کنار آن به وقوع می‌پیوندد. تغییرات جسمی و روانی باعث متحول شدن فرد و شکل‌گیری آن می‌شود. در نتیجه چنین تحولات عمیقی، نوجوان قدم به دنیای درون خود می‌گذارد؛ قدرت تفکر را درک می‌کند و سازش‌های دوران کودکی را کنار می‌نهد (محمود، ۱۳۸۴، ص ۱۹۵).

۳. حجاب

حجاب در لغت به معنای در پرده کردن می‌باشد. (دهخدا، ج ۶، ص ۷۲) در

اصطلاح، براساس آنچه امروزه در میان مسلمانان فارسی زبان به کار می رود، مراد از حجاب، «پوشش اسلامی» است (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۱۷، ص ۴۰۲) و مراد از پوشش اسلامی زن، به عنوان یکی از احکام وجوبی اسلام، این است که زن، در عرصه اجتماع و در مواجهه با نامحرمان بدن و زیبایی های خود را (جز صورت و کف دست ها) بپوشاند.

فلسفه حجاب

هدف اصلی تشریع احکام در اسلام، قرب به خداوند است که به وسیله تزکیه نفس و تقوا به دست می آید

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ؛ حجرات، آیه ۲۱۳: ای مردم، ما همه شما را نخست از مرد و زنی آفریدیم و آن گاه شعبه های بسیار و فرق مختلف گردانیدیم تا یکدیگر را بشناسید، همانا بزرگوار و با افتخارترین شما نزد خدا باتقواترین شمايند، همانا خدا کاملاً دانا و آگاه است.) از قرآن کریم استفاده می شود که هدف از تشریع حکمت الهی، وجوب حجاب اسلامی، دست یابی به تزکیه نفس، طهارت، عفت و پاک دامنی است.

در نظامی که خداوند متعال در جای جای آن دیده می شود و ارتباط اشیاء و اعمال با خداوند بسیار مشهود است و با درک این ارتباط و حضور و شناخت جایگاه هر چیز در نظام هستی، بسیاری از مشکلات زندگی بشر حل می شود. «حق» بعنوان زیباترین و پسندیده ترین واژه آفرینش در تمامی ادیان و جوامع بشری مورد توجه قرار گرفته است و حقوق و ادای آنها فراتر از زمان ها و مکان ها و اشخاص و ادیان است. در واقع هر فردی از هر طبقه اجتماعی و از هر دین و ملیت، نسبت به ادای حقوق دیگران حساسیت نشان می دهد و این مطلب، حق و حقوق را فرازمانی و فرامکانی می کند. برخی از اندیشه گران و حکیمان بر این باورند که حجاب، حق است لذا حرمت زن و حیثیت زن بعنوان حق الله مطرح است و کسی حق ندارد بگوید من به نداشتن حجاب رضایت دادم. از اینکه قرآن می گوید هر گروهی، اگر راضی هم باشند شما حد الهی را در برابر آلودگی اجرا کنید، معلوم می شود که عصمت زن حق الله است. پر واضح است که آدمی نمی تواند حقوق

الهی را کاملاً اجرا کند ولی با انجام برخی از کارها می تواند رضایت الهی را بدست آورد. حفظ این واجب الهی اطاعت از اوست و اطاعت حقی است که بر بندگان نهاده است. پس حکمت حجاب سنجش میزان عبودیت و اطاعت بندگان است. بانوان با حفظ حجاب می توانند اطاعت را که روح و پیام اصلی عبادت بشر است اثبات کنند و در زمره اطاعت کنندگان الهی قرار گیرند. از قرآن کریم استفاده می شود که هدف از تشریع حکم الهی، وجوب حجاب اسلامی، که شامل حجاب چشم، حجاب در گفتار و حجاب در رفتار و عبارتی داشتن نگاه عفیف، کلام عفیف و رفتار عفیف می باشد؛ دستیابی به تزکیه نفس، طهارت، عفت و پاکدامنی است. (ملکی گلندوز، ۱۳۹۵، ص ۴) (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ) (ای رسول ما) مردان مؤمن را بگو تا چشم ها (از نگاه ناروا) بپوشند و فروج و اندامشان را (از کار زشت با زنان) محفوظ دارند که این بر پاکیزگی (جسم و جان) آنان اصلح است، و البته خدا به هر چه کنید کاملاً آگاه است. (نور، آیه ۳۰)

حجاب در قرآن کریم

در آیات مختلفی به این معنا تاکید شده است که به برخی از آنها اشاره می کنیم:
- در آیه ۳۱ سوره نور می خوانیم: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ...»؛ (و به زنان با ایمان بگو چشم های خود را [از نگاه هوس آلود] فرو گیرند، و دامان خویش را حفظ کنند، و زینت خود را جز آن مقدار که ظاهر است آشکار ننمایند، و [اطراف] روسری های خود را بر سینه خود افکنند [تا گردن و سینه با آن پوشانده شود]...).

بر اساس این آیه زنان باید سر و گردن خود را از نامحرم بپوشند و حق ندارند زینت هایی که معمولاً پنهانی است آشکار سازند هر چند اندامشان نمایان نشود و به این ترتیب آشکار کردن لباس های زینتی مخصوصی را که در زیر لباس عادی یا چادر می پوشند مجاز نیست، چرا که قرآن از ظاهر ساختن چنین زینت هایی نهی کرده است. باتوجه به شأن نزول این آیه و سیاق آن، زنان قبل از نزول این آیه، دامنه روسری خود را

به شانه‌ها یا پشت سر می‌افکندند، به طوری که گردن و کمی از سینه آنها نمایان می‌شد، قرآن دستور می‌دهد روسری خود را بر گریبان خود بیافکنند تا هم گردن و هم آن قسمت از سینه که بیرون است مستور گردد. (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۱۴، ص ۴۳۹) ضمناً دستوری که این آیه در مورد انداختن گوشه مقنعه به روی گریبان می‌دهد، مفهومی پوشانیدن تمام سر و گردن و سینه است و سخنی از پوشانیدن صورت در آن نیست. به همین دلیل صورت و کفین از حکم وجوب پوشیدن استثناء شده است. (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۱۴، ص ۴۵۰)

- در آیه ۳۳ سوره احزاب نیز می‌خوانیم: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى»؛ (و در خانه های خود بمانید و همچون جاهلیت نخستین [در میان مردم] ظاهر نشوید). به طوری که در توارخ آمده در آن موقع زنان حجاب درستی نداشتند، و دنباله روسری های خود را به پشت سر می انداختند به طوری که گلو و قسمتی از سینه و گردن بند و گوشواره های آنها نمایان بود، و به این ترتیب قرآن همسران پیامبر ﷺ را از این گونه اعمال باز می دارد. بدون شك این يك حکم عام است، و تکیه آیات بر زنان پیامبر ﷺ به عنوان تاکید بیشتر است، درست مثل اینکه به شخص دانشمندی بگوئیم تو که دانشمندی دروغ مگو، مفهومی این نیست که دروغ گفتن برای دیگران مجاز است، بلکه منظور این است که يك مرد عالم باید به صورت مؤکد تری جدی تری از این کار پرهیز کند (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۱۷، ص ۲۹۱).

- همچنین در آیه ۵۹ سوره احزاب می‌خوانیم: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ...»؛ (ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو جلبابها [روسری های بلند] خود را بر خویش فرو افکنند. این کار برای اینکه [از کنیزان و آلودگان] شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است). در آن زمان معمول بوده است که کنیزان بدون پوشیدن سر و گردن از منزل بیرون می‌آمدند، و از آنجا که از نظر اخلاقی وضع خوبی نداشتند گاهی بعضی از جوانان هرزه مزاحم آنها می‌شدند، در اینجا به زنان آزاد مسلمان دستور داده شد که حجاب اسلامی را کاملاً رعایت کنند تا از کنیزان شناخته شوند و بهانه‌ای برای مزاحمت

به دست هرزگان ندهند. بدیهی است مفهوم این سخن آن نیست که اوباش حق داشتند مزاحم کنیزان شوند، بلکه منظور این است که بهانه را از دست افراد فاسد بگیرند. دیگر اینکه هدف این است که زنان مسلمان در پوشیدن حجاب سهل انگار و بی اعتنا نباشند، مثل بعضی از زنان بی بند و بار که در عین داشتن حجاب آن چنان بی پروا و لابالی هستند که غالباً قسمت هایی از بدن های آنان نمایان است و همین معنی توجه افراد هرزه را به آنها جلب می کند (مکارم، ۱۳۵۳، ج ۱۷، ص ۶۳۱).

راه کارهای تشویق به حجاب در دین مبین اسلام

الف. راه کارهای علمی

۱. نهادینه سازی حجاب در جامعه اسلامی

جامعه سالم در دیدگاه جامعه شناسی جامعه ای است که هنجارهای سالم و مطابق با فطرت سلیم انسانی و نیازمندی های جسمی و روحی انسان داشته باشد، به عبارت دیگر جامعه سالم دینی باید یک جامعه هنجاری باشد و حداقل های سلامت اجتماعی را به وسیله رعایت هنجارهای صحیح به دست آورد.

اما جامعه پیشرفته و توسعه یافته دینی جامعه ای است که از حیطة رعایت هنجارها فراتر رفته و ارزش های برتر دینی را تثبیت نماید؛ یعنی در چنین جامعه ای ارزش های دینی به عنوان هنجار محسوب می شود. جامعه ارزشی جامعه ای است که همواره دغدغه حفظ و حراست و توسعه و تعمیق ارزش ها را به بهترین شکل ممکن در فرآیند های فرهنگی تعریف و تبیین می کند. بنابراین آنچه در این حیطة نیازمند توجه همه اندیشمندان، پژوهشگران و دینداران دین شناس می باشد این است که هنجار حجاب را در جامعه ترویج و تعمیق نماید به عبارت ساده تر اینکه باید فرد، ابتدا به اصل هنجاری حجاب معتقد شود.

آنچه مهم است این است که هیچ کسی نباید خود را به واسطه قانون مجبور به استفاده از حجاب ببیند مگر اینکه در ابتدا اصل و هنجار حجاب را شناخته و باور نموده باشد و تطابق حجاب را با قرآن کریم و سیره اهل بیت علیهم السلام درک نماید. اما متأسفانه

باتوجه به هجمه‌های ضد فرهنگی و القائات شیطانی و وسوسه‌های نفسانی که هیچ‌گاه انسان را رها نمی‌کند، جامعه ارزشی امروز نه تنها به امور ضد ارزش، که حتی به امور نابهنجار نیز در طیف وسیعی آلوده شده است. یعنی هنجار امروزه یک معضل و یک درد اجتماعی است.

در جامعه‌ای که دستخوش مصیبت نابهنجارهاست، ترویج ارزش‌ها ضروری است. اما پیش از آن تبیین و تثبیت هنجار حجاب ضروری‌تر و لازم‌تر است. در حقیقت به دست فراموشی سپردن ارزش‌های دینی و از آن جمله حجاب یک خطر و مهلکه جدی است. با سخن نگفتن از ارزش‌ها، جامعه اسلامی توسعه دینی و فرهنگی بهینه نخواهد داشت. (نیل چی زاده، ۱۳۸۵، ص ۵)

بنابراین در جامعه اسلامی ابتدا باید هنجارسازی و آشنایی با هنجارهای اسلامی صورت گیرد، تا افراد با شناخت و علاقه به دستورات دینی عمل کنند. مخصوصاً در زمینه رعایت حجاب که، تلاش بیشتری در زمینه هنجارسازی آن در سطح اجتماع مخصوصاً در بین دختران نوجوان می‌طلبید.

۲. تقویت فرهنگ غیرت

بی تردید دختران، به نظر و سلیقه پدران خود توجه می‌کنند. از این رو غیرت مندی مردان در نوع پوشش آنان نقش بسزایی دارد. باتوجه به این واقعیت، ترویج فرهنگ غیرت در بین پدران به ترویج و تحقق پوشش دینی در دختران کمک می‌کند (اسحاقی، ۱۳۸۶، ص ۵۶). خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْجِبَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) (تحریم، آیه ۶) ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود را با خانواده خویش از آتش دوزخ نگاه دارید چنان آتشی که مردم (دل سخت کافر) و سنگ (خارا) آتش افروز اوست و بر آن دوزخ فرشتگانی بسیار درشت‌خو و دل‌سخت مأمورند که هرگز نافرمانی خدا را (در اجرای قهر و غضب حق) نخواهند کرد و آنچه به آنها حکم شود انجام دهند. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: خداوند بینی هریک از مومنانی که غیرت نمی‌ورزند

را به خاک می مالد. ایشان در جای دیگر غیرت را از ایمان می داند (عاملی، ۱۳۸۶، ج ۴، ص ۱۰۹). بنابراین تقویت غیرت مردان عامل مهمی در تقویت حجاب زنان جامعه ی اسلامی است .

۳. تقویت غرور دختران نوجوان

غرور، به زن غنای نفس می دهد؛ در این صورت، خود را ذلیل نگاه دیگران نمی کند و برای مقبولیت به عرضه اندام خویش نمی پردازد. امیرالمومنین علیه السلام در این زمینه می فرماید: «غرور برای مرد عیب است، ولی برای زن خوب، چون محرکی است برای عفت در مقابل نامحرم» (نهج البلاغه، کلمات قصار ۲۳۴) پس کسی که در سرش فکری زیبا دارد، با موی سرش جلوه نمی کند (حیدری، ۱۳۹۰، ص ۱۹). بنابراین با تقویت حس غرور و عزت نفس در دختران نوجوان، می توان آنها را تشویق به حجاب کرد.

۴. باطن گرایی و سیرت گرایی به جای صورت گرایی

معرفی ارزش های اصیل دینی و فراهم نمودن تمهیدات لازم برای تقویت عملی و پرورش روح ایمان و تعهد در دختران نقش مهمی در این زمینه دارد. آنچه در اسلام ارزش دارد، شخصیت وجودی و عظمت روح بلند انسان است تن ونمای فیزیکی انسان منزلت والایی ندارد (اسحاقی، ۱۳۸۶، ص ۵۸). حضرت مسیح علیه السلام می فرماید: بحق برای شما می گویم: تن چه سودی دارد در صورتی که ظاهرش درست باشد و درونش تباه. بدن هایشان چه سودتان دهد که خوشتان دارد که دل هایتان تباه باشد و سودی نبرید که پوست خود را پاک نگه دارید و دل های شما چرکین باشد (حرانی، ۱۳۷۶، ص ۵۴۸).

متأسفانه برخی از زنان در شرایط کنونی پوشش را برای خودنمایی برمی گزینند. سخن تامل برانگیز حضرت علی علیه السلام در این مورد بسیار گویاست: **يُظَهَّرُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ وَافْتِرَابِ السَّاعَةِ وَهُوَ شَرُّ الْأَزْمَنَةِ نِسْوَةٌ كَاشِفَاتُ عَارِيَّاتٍ مَتَبَّرَاتٍ دَاخِلَاتُ فِي الْفِتَنِ، مَا ثَلَاثٌ إِلَى الشَّهَوَاتِ، مُسْرِعَاتُ إِلَى اللَّذَاتِ، مُسْتَحِلَّاتُ لِلْمَحْرَمَاتِ فِي جَهَنَّمَ**

خالدات: در آخرالزمان و هنگام نزدیک شدن قیامت که بدترین زمان هاست، زن هایی ظاهر می شوند که برهنه و لخت آشکار می گردند، زینت های خود را آشکار می سازند. به فتنه ها داخل می شوند و به سوی شهوت ها می گرایند و به لذت ها می شتابند، حرام های الهی را حلال می شمارند و در جهنم جاودانه خواهند بود. (صدوق، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۳۹۰)

بنابراین با تقویت پایه های دینی و باورهای اعتقادی، دخترنوجوان حجاب را عامل رشد خود و وسیله ای برای کسب رضایت پروردگار می بیند و این سبب تشویق درونی فرد به برگزیدن پوشش مناسب و تداوم رعایت حجاب کامل او می شود. (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۱۳۳)

۵. تقویت احساس مسئولیت والدین، مربیان و معلمان

پدران، مادران، مربیان و آموزگاران در نهادینه شدن باورها و ارزش ها و هنجارهای پذیرفته شده یک جامعه در نوجوانان بیشترین و اثرگذارترین نقش را دارند. اگر نهاد خانواده و آموزش و پرورش رسالت و مسئولیت خود را در این زمینه به خوبی انجام دهند، می توان امیدوار بود که نسل های بعدی چنان که شایسته است به این باورها، هنجارها و ارزش ها پایبند باشند. در موضوع فرهنگ عفاف و حجاب نیز این قاعده کلی پابرجاست و بی تردید اگر خانواده ها، معلمان و مربیان در این زمینه احساس مسئولیت کنند، این فرهنگ به خوبی به نسل های بعدی منتقل می شود. (شفیعی، ۱۳۹۱، ص ۲۲)

در منابع اسلامی حقوق و وظایفی برای والدین نسبت به فرزندان به طور عموم و گاه دختران به جهت شرایط و ویژگی های خاص آنها مطرح شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: (حق فرزند اگر دختر باشد بر پدرش این است که مادرش او را گرامی بدارد، نام شایسته برایش انتخاب کند و سوره نور (که مسئله حجاب و عفاف) است را به او بیاموزد و زمینه ازدواجش را فراهم آورد) (عاملی، ۱۳۸۶، ج ۷، ص ۹۹).

باتوجه به کلام معصومین علیهم السلام مسئولین تربیت، باید ابتدا شناخت خود را از آموزه های

دین و احکام افزایش دهند تا سبب تقویت احساس مسئولیت در زمینه تشویق نوجوان به انجام دستورات و احکام دین، مخصوصاً در زمینه حجاب دختران شود.

ب. راه کارهای عملی تشویق دختران نوجوان به حجاب

۱. تشویق غیرمادی

۱-۱. الگوسازی برای حجاب

نیاز انسان به الگوها و مصادیق عینی و عملی بر کسی پوشیده نیست. الگوسازی و معرفی و ارائه الگوهای خوب در زمینه عفاف و حجاب موجب می شود تا دختران نوجوان به دنبال الگوهای غربی نروند. شناسایی و معرفی الگوی مناسب برای آنان و بیان عوامل و دلایل برجستگی های معنوی و اجتماعی آنان می تواند در تشویق غیرمادی دختران نوجوان موثر باشد (نحوی، ۱۳۸۸، ص ۱۵۹). حضرت فاطمه زهرا علیها السلام الگوی کامل همه انسان ها در تمام کمالات است و حتی ائمه اطهار علیهم السلام نیز خود را دست پرورده این مادر گرانقدر و عالی مقام می دانند. آن حضرت در توجه به حجاب و عفاف بهترین الگو برای زنان مسلمان است. ایشان با سخنان و رفتار خود، اهمیت حجاب را برای زن به روشنی تبیین کرده است (رجبی، ۱۳۹۱، ص ۶۶) که در ادامه به یک مورد از این دریای بیکران بسنده می شود:

امام صادق علیه السلام می فرماید: روزی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در خانه دخترش حضرت فاطمه زهرا علیها السلام اجازه ورود خواست، در حالیکه به همراهش مرد نابینایی بود. حضرت فاطمه علیها السلام به سرعت از جا برخاست تا به مکانی دیگر برود، که در حضور مرد نابینا نباشد. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: چرا خود را پنهان می کنی در حالیکه او نابیناست! و او تو را نمی بیند. حضرت فاطمه علیها السلام فرمود: اگر چه او مرا نمی بیند، ولی من او را می بینم. همچنین او بوی مرا استشمام می کند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از این پاسخ بسیار خوشحال شد و فرمود: گواهی می دهم که تو پاره تن من هستی. (نوری طبرسی، ۱۳۶۸، ج ۱۴، ص ۱۸۹)

بنابراین، برجسته سازی ابعاد شخصیتی بانوان تاثیرگذار اسلام و الگو سازی از زندگی آنها برای زنان، یکی از راهکارهای مهم در جهت، تشویق غیرمادی دختران نوجوان به حجاب می باشد.

۲-۱. محبت کردن

انسان به ویژه دختران نیاز به محبت دارند، چنان که نیاز به آب و غذا و مسکن دارند، محبت به فرزندان و مخصوصاً دختران یکی از وظایف والدین و مربیان است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: **أَحِبُّوا الصِّبْيَانَ وَارْحَمُوهُمْ، وَإِذَا وَعَدْتُمُوهُ شَيْئاً فَفُوا لَهُمْ، فَإِنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ إِلَّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ.** به کودکان محبت کنید و با آنها مهربان باشید و هروقت به آنها وعده دادید به آن وفا کنید، چون آنها شما را روزی رسان خود می دانند (کلینی، ۱۳۷۹، ج ۶، ص ۴۹).

محبت به نوجوان نه تنها نیازی از نیازهای روحی او را برآورده کرده، به او اعتماد به نفس می دهد، بلکه افزون بر آن موجب می شود والدین و مربیان محبوب نوجوان شوند و به آنها اعتماد پیدا کنند. این رابطه مبنی بر محبت و اعتماد موجب می شود فرزندان از والدین و مربیان حرف شنوی داشته باشند، خواسته ها و دستورات آنها را بپذیرند و اطاعت کنند. این تأثیرپذیری بستگی به میزان محبوبیت والدین و مربیان دارد و هر چه آنها محبوب تر باشند، تأثیرگذاری آنها بر نوجوان بیشتر است (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۵۱).

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: **الْإِنْسَانُ غَبِيْدُ الْإِحْسَانِ**: انسان بنده محبت است (لیثی، ۱۳۷۶، ص ۶۱). این علاقه و دوستی نیز به نوبه خود زمینه را برای تأثیرپذیری بیشتر آماده می کند؛ زیرا قلب انسان به هر چه بیشتر علاقه داشته باشد، سایر اعضا و جوارح نیز به آن علاقه پیدا می کند، و علاقه نیز پذیرش و پیروی را در پی دارد. بنابراین می توان گفت: که احسان و محبت یکی از روش های تشویق غیرمادی به حجاب در دختران نوجوان است (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۵۲).

۳-۱. معاشرت با دوستان، خانواده ها و افراد مقید به رعایت حجاب

معاشرت با دیگران بر شخصیت افراد تأثیری تدریجی اما بسیار عمیق دارد. معاشران و همنشینان نه تنها در رفتار، بلکه در باورها، نگرش ها و ارزش ها و موضع گیری های یکدیگر تأثیر می گذارند. اگر مصاحب و معاشر از شخصیت عالی برخوردار باشد، تأثیر

مثبت و در غیر این صورت تأثیرش منفی خواهد بود (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۵۳). به همین دلیل، جهنمیان عامل بدبختی خود را دوست اغواگر و گمراه کننده می دانند: (وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا / يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا / لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي) و (به خاطر آور) روزی را که ستمکار دست خود را (از شدت حسرت) به دندان می گزد و می گوید: «ای کاش با رسول (خدا) راهی برگزیده بودم! ای وای بر من! کاش فلان (شخص گمراه) را دوست خود انتخاب نکرده بودم! او مرا از یادآوری (حق) گمراه ساخت بعد از آن که (یاد حق) به سراغ من آمده بود». و شیطان همیشه خوار کننده انسان بوده است! (فرقان، آیه ۲۷-۲۹)

پیشوایان دینی هم از معاشرت با افراد ناشایست نهی و به معاشرت با نیکان امر کرده اند، امام صادق علیه السلام روایت شده که: لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَلَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ با بدعت گذاران رفاقت و همنشینی نکنید که در نظر مردم، شما هم مانند یکی از آنها خواهید بود (کلینی، ۱۳۷۹، ج ۲، ص ۳۷۵).

رسول خدا (صلی الله علیه و آله): انسان بر دین دوستش خواهد بود، بنابراین هریک از شما دقت کند که با چه کسی دوست می شود (مجلسی، ۱۳۷۵، ج ۷۴، ص ۱۹۲). بر اساس این روایت تأثیر مصاحبت معاشرت تا آن اندازه است که حتی اعتقادات و ارزش های دینی افراد را تحت تأثیر قرار می دهد. براین اساس، معاشرت با افرادی که در دینداریشان استوار و به حجاب پایبندند، موجب تقویت دین و پایبندی به حجاب می شود (داوودی، ۱۳۹۷، ص ۵۴). در نتیجه، خانواده هایی که با افراد و خانواده های متدین و پایبند به حجاب رفت و آمد می کنند و دخترانی که دوستانی مذهبی و باحجاب دارند، به طور غیر مستقیم به حجاب تشویق می شوند.

۱-۴- شرکت در مجالس مذهبی

مجالس و هیئت های مذهبی از طریق منبرهای وعظ و خطابه، به تقویت و تعمیم باورهای دینی مخاطبان خود کمک می کند. شرکت مستمر در این مجالس و مرور چندین باره مباحث اعتقادی، بستر مناسبی را برای اشاعه و نهادینه کردن آن مفاهیم

فراهم می‌آورد. تثبیت نظام اخلاقی غایت مجالس و هیاتهای مذهبی است. و ممارست در شرکت در مجالس مذهبی باعث سرعت انتقال مفاهیم اخلاقی به فرد می‌شود (حسام ظاهری، بی تا، ص ۱۸-۱۹).

ائمه اطهار همواره مجالس مذهبی برگزار می‌کردند، تا از طریق شرکت مردم در آن مجالس آنچه را که می‌خواستند با موعظه در ذهن مردم جا بگیرد، از این طریق به آنان القا می‌کردند و این بهترین شکل انتقال افکار و اندیشه درست اسلامی در آن شرایط بود. از جمله در زمان امام سجاد علیه السلام، ایشان هر جمعه در مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله مردم را موعظه می‌کردند و سخنرانی مفصلی انجام می‌دادند و مخاطبان امام تنها شیعیان و یا پیروان خاص آنها نبودند، بلکه دایره مخاطبان بسیار وسیع و عام بوده است، که تکرار این جلسات در روز جمعه علاوه بر اهمیت سخنان امام علیه السلام باعث تثبیت و در نتیجه تأثیر گذاری بیشتر روی افراد بود (پیشوایی، ۱۳۹۵، ص ۲۷۳-۲۷۴).

باتوجه به شکل گیری شخصیت انسان در دوران کودکی و نوجوانی شرکت دادن آنها در این مجالس تأثیر عمیق تری در شخصیت نوجوانان دارد و باعث نهادینه شدن ارزش ها و مفاهیم اخلاقی در آنها می‌شود. یکی از ابزارهای تشویق دختران نوجوان به حجاب شرکت دادن آنها در مجالس مذهبی است، که از طریق شرکت در این مجالس ارزش های اخلاقی و اهمیت حجاب به عنوان یکی از مهم ترین ارزش ها به آنها منتقل می‌شود و با تکرار و تذکر چند باره این مفاهیم در وجودشان نهادینه می‌شود.

۵-۱- فعالیت های علمی- فرهنگی - هنری

انتشار نشریه، کتاب و تعیین موضوع انشا و پرسش مهر، به کار گیری هنرهای تصویری، مسابقات فرهنگی و مانند آن آثار مثبتی در تشویق کودکان و نوجوانان به حجاب دارد. تولید برنامه ها و فیلم های آموزشی و مفید نیز در رادیو و تلویزیون اثری فراگیر دارد. رعایت پوشش کامل بانوانی که در فیلم های سینمایی و تلویزیونی بازی می کنند یا عکسی که با پوشش در مطبوعات به چاپ می رسد، آثار مثبتی دارد. اساساً حضور زنان پوشیده و مخصوصاً زنانی که از نظر علمی، اجتماعی، سیاسی جایگاه

بالاتری دارند و زنانی که موفقیت‌هایی در زمینه‌های مختلف به دست آورده‌اند، با حجاب کامل در اجتماع، آثار مثبت و چشم‌گیری در همگانی کردن فرهنگ حجاب اسلامی در جامعه دارد (اسحاقی، ۱۳۸۶، ص ۵۳).

قرآن کریم خطاب به همسران پیغمبر ﷺ که مورد توجه زنان جامعه بوده و بر روی جامعه تأثیر گذار بودند می‌فرماید که اگر کار ناشایستی انجام دهند دو برابر مجازات می‌شوند:

(يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنِ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا) (احزاب، آیه ۳۰): ای همسران پیامبر! هر کس از شما کار زشت (و گناهی) آشکار مرتکب شود، عذابش دو چندان خواهد بود و این (کار) برای خدا آسان است) این به دلیل تأثیر گذاری افراد بانفوذ و محبوب است. کسانی که چهره‌ی دینی و اجتماعی دارند و کارشان برای دیگران سرمشق است، اگر گناه کنند، کیفرشان بیش از دیگران است. "نساء النبی...ضعفین" در جامعه است که خداوند به زیبایی به آن اشاره کرده است (قرائتی، ۱۳۹۶، ص ۴۲۱).

پخش آیات و روایات و کلمات حکمت آمیز و تصاویر الهام بخش درباره حجاب در محیط‌های عمومی، تابلوهای شهری و محیط‌های مناسب دیگر نیز به تقویت فرهنگ حجاب خواهد انجامید. مخصوصاً برای نوجوانان که به دنبال تایید شدن از سوی جامعه هستند و از محیط تأثیر پذیری زیادی دارند.

۶-۱. استفاده از قصه، داستان و شعر

نوجوان مفاهیم اخلاقی را با داستان بهتر می‌فهمد و می‌پذیرد. اگرچه این ویژگی مخصوص همه گروه‌های سنی است و قرآن این دو شیوه را توصیه می‌کند: (...فَأَقْصَصَ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ) (اعراف، آیه ۱۷۶): پس این داستان را [برای آنان] حکایت کن شاید که آنان بیندیشند) یعنی مفاهیم و مطالب حجاب در قالب حکایت بازگو شود، چون جذاب‌تر و تأثیر پذیر می‌باشد و مخاطب بیشتر در مورد آن موضوع می‌اندیشد. نوجوان کلمات قافیه دار و داستان و قصه را بهتر به ذهن می‌سپارد، چنان که از حضرت

زهره علیها السلام نیز چنین روشی در آموختن مفاهیم دینی به فرزندان بزرگوارشان نقل شده است (حیدری، ۱۳۹۰، ص ۱۲-۱۳).

۲. تشویق مادی

۲-۱. جشن تکلیف

یکی از نکته‌های برجسته تربیتی و سازنده‌ای که قرآن کریم بر آن تاکید دارد، یادآوری و بزرگداشت ((ایام الله)) است: وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ؛ (ابراهیم، آیه ۵): و همانا موسی را با نشانه‌های خود فرستادیم [و به او وحی کردیم] که قوم خود را از تاریکی‌ها به سوی روشنایی بیرون آور و روزهای خدا را [که روزهای رحمت، عذاب، پیروزی و شکست است] به آنان یادآوری کن، بی تردید در این روزهای خدا برای هر شکیبای سپاس‌گزاری نشانه‌هایی [از توحید، ربوبیت و قدرت خدا] است. ایام الله یعنی روزهای خدا، باتوجه به اینکه تمام روزها، روزهای خداست، ایام الله به آن گفته نشده است. ایام الله روزهای خاصی است که در آن آیه‌ای از آیه‌های الهی که نشانه قدرت و تدبیر و حکمت اوست به صورت ((نعمت)) یا ((نقمت)) بر فرد یا جامعه نازل می‌شود. یادآوری و بزرگداشت خاطره این روزها و بررسی عوامل موفقیت‌ها و شکست‌ها می‌تواند نقش سازنده‌ای در هوشیارسازی انسان و جامعه انسانی داشته باشد. باتوجه به این مقدمه، روز تکلیف یکی از مصداق‌های روشن ((ایام الله)) است که قرآن کریم بر بزرگداشت خاطره‌اش تاکید دارد. در میان نعمت‌های الهی، نعمتی بزرگ‌تر و ارزنده‌تر از نعمت اجازه رسمی ورود به محضر افریدگار هستی و ارتباط و انس با خالق زیبایی‌ها نیست همچنین جشن تکلیف تعظیم شعائر الهی است که در قرآن کریم به آن توصیه شده است و از آن به عنوان یکی از نشانه‌های تقوای دل‌ها نام برده است. ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (حج، آیه ۳۲): این است (سخن حق) و هر کس شعائر (دین) خدا را بزرگ و محترم دارد این از صفت دل‌های باتقواست. شعائر الهی اموری هستند که به گونه‌ای انسان را متوجه فرمان خدا می‌کنند. این امر می‌تواند

زمان، مکان، نوشته و یا هر چیز دیگری باشد.

بنابراین هرچیزی که خدا و فرمان او را به انسان و جامعه انسانی نشان دهد از شعائر الهی محسوب شده، بزرگداشت آن، بزرگداشت خدا و بی اعتنایی به آن بی اعتنایی به پروردگار خواهد بود. لحظه به تکلیف رسیدن انسان از شعائر الهی، بلکه از بزرگترین آنها است (محمدی ری شهری، ۱۳۹۰، ص ۲۲). سزاوار است که روز تشریف به تکلیف از بزرگترین عیدها قرار گیرد، زیرا آن اصل و اساس تمام عیدها است. چه در دنیا و چه در آخرت بقیه عیدها فرع است (سیدبن طاووس، ۱۳۸۶، ص ۷).

پس شایسته است باتوجه به کلام پروردگار، مدارس و والدین جشن تکلیف را مهم‌تر و باشکوه‌تر از مراسمات دیگر برگزار کنند و با برگزاری سالگرد جشن تکلیف، عظمت تکلیف را برای نوجوان توضیح دهند. بزرگ جلوه دادن انجام تکالیف شرعی و تهیه چادر و روسری و ملزومات حجاب یکی از موارد مهم برای تشویق دختران نوجوان به حجاب است.

۲-۲. هدیه دادن

هدیه کلمه است که بار عاطفی ویژه‌ای دارد و انسان‌ها برای نشان دادن محبتشان به یکدیگر هدیه می‌دهند (محمدی، بی تا، ص ۶۰). هدیه دادن نشانه محبت است و هرچه بیشتر افزایش یابد، محبت قلبی انسان هم افزایش می‌یابد و کینه و دشمنی را از بین می‌برد (صادقیان، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۲۳۳). پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرمودند: "الْهَدِيَّةُ تُورِثُ الْمَوَدَّةَ، وَتَجْدُرُ حَدِيثُ الْأُخُوَّةِ، وَتُذْهِبُ الضَّغِينَةَ، تَهَادُّوا تَحَابُّوا هدیه دادن، محبت می‌آورد و برادری را نگه می‌دارد و کینه و دشمنی را می‌برد. برای یکدیگر هدیه ببرید تا دوستدار هم شوید" (کلینی، ۱۳۷۹، ج ۵، ص ۱۴۳). در هدیه دادن باید به کیفیت و آثار تربیتی - معنوی آن توجه کرد (پاک‌نیا، ۱۳۸۲، ص ۱۲۴). از همین رو برای تشویق دختران به حجاب بهتر است ملزومات حجاب به آنها هدیه داده شود و یا زمانی که پوششی مناسب مانند چادر پوشیدند با دادن هدیه، آنها را تشویق کرد.

نتیجه گیری

حجاب از ضروریات دین اسلام و پرچم مسلمانی زن مسلمان است. به خاطر اهمیت حجاب و پوشش، در دین اسلام لازم است که برای دختران نوجوان از همان ابتدای تکلیف و چه بسا قبل از آن تمهیداتی انجام شود تا به تشویق و انجام حدود اسلامی ترغیب شوند.

هدف پژوهشگر در این پژوهش راه کارهای تشویق دختران نوجوان به حجاب در دین مبین اسلام بوده که در دو بخش راه کارهای علمی و راه کارهای عملی مورد بررسی قرار گرفت.

در تبیین راه کارهای علمی، هنجارسازی بحث حجاب و اهمیت آن در جامعه، تقویت فرهنگ غیرت و تقویت غرور دختران در رفتارهای اجتماعی خود نسبت به مردان نامحرم، باطن گرایی و سیرت گرایی به جای صورت گرایی و بیان ارزشمندی شخصیت زن، تقویت احساس مسئولیت والدین و مربیان و معلمان در فرهنگ سازی جامعه و نهادینه نمودن آنها، از جمله راه کارهای علمی بود که مورد بررسی قرار گرفت.

در تبیین راه کارهای عملی تشویق دختران به حجاب، تشویق مادی و غیرمادی مدنظر بوده است که در تشویق غیرمادی، الگوسازی برای حجاب، محبت کردن، معاشرت با دوستان، خانواده ها و افراد مقید به حجاب، شرکت در مجالس مذهبی، فعالیت های علمی فرهنگی و هنری، استفاده از قصه، داستان، شعر مورد بررسی قرار گرفت و در تبیین تشویق مادی به برگزاری جشن تکلیف و اهمیت دادن به آن و همچنین هدیه دادن اشاره شد.

منابع

- ۱- قرآن کریم، ناشر: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۶ ش، قم
- ۲- نهج البلاغه، دشتی، محمد، انتشارات الهادی، ۱۳۸۶ ش، قم
- ۳- اسحاقی، سید حسن، مروارید عفاف، ناشر: مرکز پژوهش‌های صدا و سیما، ۱۳۸۶ ش، قم
- ۴- پاک‌نیا، عبدالکریم، تربیت در سیره امام حسن مجتبی (علیه السلام)، ناشر: هجرت، ۱۳۸۲ ش، قم
- ۵- پاول ماسن، هنری، یاسایی، مهشید، رشد و شخصیت کودک، ناشر: مرکز، ۱۳۹۹ ش، تهران
- ۶- پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان، ناشر: موسسه امام صادق (علیه السلام)، ۱۳۹۵ ش، قم
- ۷- حرانی، ابن شعب، محمد صادق حسن زاده، تحف العقول، ناشر: دارالکتب اسلامیة، ۱۳۷۶ ش، قم
- ۸- حسام ظاهری، محسن، کارکردهای عمومی مجالس سوگواری، بی‌جا، بی‌تا، بی‌نا
- ۹- حیدری، عزیزالله، سلسله مباحث راهکارهای دوری از گناه، ناشر: جمکران، ۱۳۹۰ ش، قم
- ۱۰- داوودی، محمد، خانه بهشتی، تهران: ستاد اقامه نماز، چ ۲۲، ۱۳۹۷
- ۱۱- دهخدا، لغت‌نامه، ناشر: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش، تهران
- ۱۲- دورانت، ویلیام جیمز، آرام، احمد، تاریخ تمدن، ج ۲، ناشر: اقبال، ۱۳۳۷ ش، تهران
- ۱۳- عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۴، ج ۷، قم: تراث، چ ۱۰، ۱۳۸۶
- ۱۴- عباس، راه‌های تقویت حجاب در حج و زیارت، ناشر: مشعر، ۱۳۹۱ ش، تهران
- ۱۵- رضایی، مهدیه، قرآن و تربیت اجتماعی کودک، ناشر: پژوهش‌های تفسیر علوم قرآن، ۱۳۹۳ ش، قم
- ۱۶- سید بن طاووس، محمد باقر شهیدی گلپایگانی، التشریف بتعریف وقت التکلیف، ناشر: مرتضوی، ۱۳۸۶ ش، بی‌جا
- ۱۷- شفیعی سروستانی، ابراهیم، آیین برنامه‌سازی درباره فرهنگ عفاف و حجاب،

- ناشر: مرکز پژوهش‌ها صدا و سیما، جمهوری اسلامی، ۱۳۹۱ ش، بی جا
- ۱۸- صادقیان احمد، تفسیر موضوعی قرآن ویژه جوانان، ج س، پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، ۱۳۸۶ ش، قم
- ۱۹- قرائتی، محسن، قرآن با ترجمه و تفسیر چکیده نور، ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۶ ش، قم
- ۲۰- کلینی، اصول کافی، کمره ای، محمد باقر، ناشر: سازمان اوقاف و امور خیریه، ۱۳۷۹ ش، تهران
- ۲۱- لیثی، علی ابن نزال، حسنی بیرجندی، حسین، عیون الحکم و المواعظ، ناشر: دار الحدیث، ۱۳۷۶ ش، قم
- ۲۲- مجلسی، محمد باقر، بهبودی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۴، ناشر: اسلامیه، ۱۳۷۵ ش
- ۲۳- محمدی ری شهری، محمد، جشن تکلیف، انشارات دار الحدیث، ۱۳۹۰ ش، قم
- ۲۴- محمدی، محسن، از نماز گزاری تا انس با نماز، ناشر: مرکز پژوهش‌های صدا و سیما، قم
- ۲۵- مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، ناشر: صدرا، ۱۴۰۰ ش، تهران
- ۲۶- معین، محمد، فرهنگ فارسی، ناشر: امیر کبیر، ۱۳۵۱ ش، تهران
- ۲۷- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۶، انشارات: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۳ ش، تهران
- ۲۸- منصور محمود، روان شناسی ژنتیک، ناشر: سمت، ش ۱۳۸۴، تهران، چاپ ششم
- ۲۹- نحوی، سید سیف الله، نقش خانواده در پیش گیری از انحرافات، ناشر: نورالسجاده، ۱۳۸۸ ش، قم
- ۳۰- شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه، من لا یحضر الفقیه، ج ۳، ناشر دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۰ ش، تهران
- ۳۱- نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ناشر موسسه آل بیت علیه السلام، ۱۳۶۸ ش، قم

فهرست مقالات

- ۱- اناری نژاد، عباس، تربیت اجتماعی از منظر نهج البلاغه، سال دوم بهار و تابستان ۱۳۸۶، ش ۴
 - ۲- ملکی گلندوز، پری، بررسی شیوه های تربیتی و آموزش های خانواده پیرامون نهادینه کردن و حفظ حجاب و عفاف در کودکان و نوجوانان، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، ۱۳۹۵ ش
 - ۳- نیل چی زاده، فروغ، رویکردی قرآنی به گونه ها و مدل های برتر و نازل حجاب، بانوان شیعه، ۱۳۸۵ ش، شماره ۱۰
- فهرست سایت ها
- ۱- پرتال جامع علوم انسانی ensani.ir
 - ۲- راسخون rasekhoon.net
 - ۳- کتابخانه قائمیه ghbook.ir
 - ۴- کتابخانه الکترونیکی شیعه ebookshia.com
 - ۵- ویکی شیعه fa.wikishia.net

